

Úvod do výuky češtiny jako druhého/cizího jazyka

Mgr. Linda Doleží, Ph.D.

Ústav českého jazyka, FF MU Brno

Podzim 2016

TERMINOLOGIE

- Mateřský jazyk
- Cizí jazyk
- Druhý jazyk
- Bilingvismus
- Děti s OMJ
- Žák-Nečech

Sufixy a funkční slova (převzato z Clarka a Clarkové, 345, úprava a překlad L. D.)

Forma	Význam	Příklad
1. Přítomný průběhový: -ing	Probíhající proces	He is sitting down.
2. Prepozice: in (v)	Obsah	The mouse is in the box.
3. Prepozice: on (na)	Podpora	The book is on the table.
4. Plurál: s	Číslo	The dogs ran away.
5. Minulý čas nepravidelně tvořený: went (šel, šla, šlo)	Dříve v čase v závislosti na době promluvy	The boy went home.
6. Posesivní s	Vlastnictví	The girl's dog is big.
7. Kopula být, kterou nelze zkrátit: are, was	Číslo, dříve v čase	Are they boys or girls? Was that a dog?
8. Členy the, a	Určitost, neurčitost	He has a book.
9. Minulý čas pravidelně tvořený: ed	Dříve v čase	He jumped the stream.
10. Třetí osoba singuláru pravidelně tvořená: s	Číslo, dříve v čase	She runs fast.
11. Třetí osoba singuláru nepravidelně tvořená: has, does	Číslo, dříve v čase	Does the dog bark?
12. Pomocné sloveso být, které nelze zkrátit: is, were	Číslo, dříve v čase, probíhající proces	Is he running? Were they at home?
13. Kopula být, kterou lze zkrátit: -s, -re	Číslo, dříve v čase	That's a spaniel.
14. Pomocné sloveso být, které lze zkrátit: -s, -re	Číslo, dříve v čase, probíhající proces	They're running very slowly.

Autoři tabulku sestavili na základě tří studií Rogera Browna z roku 1973. Ten z výzkumu longitudinálních dat těchto dětí zjistil, že pořadí gramatických morfémů se u těchto dětí téměř neliší. U všech je mateřským jazykem angličtina, je otázkou, jak akvizice vypadá v češtině – chybějící data.

Otázky (podle Clarka a Clarkové, 353, upravila a přeložila L. D.)

Stádium 1

See hole?

Where Ann pencil?

- děti užívají tázací slova where a what, ale rozumí prý pouze výrazu where
- frekvenční analýza řeči rodičů dětí z korpusu CHILDES ukázala, že právě where je nejčastějším tázacím slovem, které rodiče používají

Stádium 2

See my doggie?

Why you smiling?

- větší pestrost tázacích slov a komplexita otázek
- porozumění why však nejasné, děti zaměňují s what a where

Stádium 3

Does lions walk?

Why the Christmas tree going?

- inverze ano, chybovost v sufixech

Data jsou převzata ze studie autorů Klima a Bellugi (1966). Podobně autoři postupují při analýze negace v dětské řeči.

OSVOJOVÁNÍ DALŠÍCH JAZYKŮ

- univerzální a společná pro všechny jazyky?
- ano, ALE
- Omar (1973) – děti, které si osvojují arabský plurál, si jej ve srovnání s dětmi anglicky mluvícími, osvojují později (arabské děti ve věku 14–15 let, anglicky mluvící děti okolo 6 let)
- Klíčové jsou kognitivní a formální komplexita (Clarková, Clark, 1977, 338)

- Znalost některých psycholingvistických analýz
- Lepší povědomí o jazykovém vývoji dítěte
- Správná očekávání
- Mezijazyk
- Hodnocení chyb – interlanguage-sensitivity (Long, 2011) – overregularization, code-switching, interference/transfer

Haluzová (2007)

(2,6) žlutý eis velky schlafen
/yellow_{CZ} ice-cream_{GER}/ /big_{CZ} sleep_{GER}/

große kalhoty maly hose
/big_{GER} trousers_{CZ}/ /small_{CZ} trousers_{GER}/

(3,6) es regnet schon moc
/it rains already_{GER} too much_{CZ}/

Das hat mir nicht povedlo.
/this has to me not_{GER} work out well_{CZ}/

(5,3) Darf ich noch jednu buchtu?
/May I more_{GER} one_{CZ} cake_{CZ}?/

Bordag (2015)

Chlapec (8 let)

Příklad 1:

- Našel jsem tu bundu.
- A kde byla?
- V šatně v Hortu (*něm. družina*). Tady. Jo, und wir haben auch eine Hausaufgabe (*něm. a taky máme domácí úkol*).
- Z čeho?
- Z Mathe (*něm. matika*).

Příklad 2:

- Já jsem si nemohl vzpomenout, jak se řekne příběh, tak jsem řekl in dem Film (*něm. v tom filmu*), a Frau Unger (*něm. paní Ungerová*; učitelka) si pak myslela, že jsem nebyl v opeře, ale v kině.
- A vysvětlil jsi jí to?
- No já jsem pak řekl, že se to jmenovalo Nabucco, a ona už věděla.

Bedore a Peña (2008)

málo normativních dat u bilingvních dětí

- specifické sociokulturní zkušenosti ovlivňují osvojování nejen lexika, ale i oblast morfosyntaxe
- nedostatek standardizovaných testů zaměřených na výzkum bilingvních dětí
- časté překlady testů
- užívání testů zaměřených na pouze jeden jazyk z jazyků dítěte problematické – nejedná se o dva monolingvní jedince v jednom, „zdvojená“ jazyková zkušenost = zvláštní rysy ve všech plánech jazyka (Paradis, 2007) (Peña, Bedore, 2011, s. 3).

ČEŠTINA JAKO DRUHÝ JAZYK

- osvojování L1 a osvojování L2/cizího jazyka + situace u bilingvních dětí – Šindelářová a Škodová (2013) uvádějí jazykové a komunikační kompetence pedagoga jako jedny z profesních kompetencí, str. 38, analyzují problematické jevy (zvukové, ortografické, morfologicko-syntaktické a lexikální roviny) + sociokulturní kompetence

- problematická vstupní diagnostika:

„Vzhledem k tomu, že jazykové schopnosti žáků-cizinců nejsou testovány standardizovaným způsobem, který by umožňoval **objektivně porovnat a ohodnotit** jejich jazykové schopnosti, probíhá ověřování jazykové úrovně žáka v českém jazyce na základě pohovoru s učitelem českého jazyka, případně jiným pedagogem či ředitelem školy nebo jeho zástupcem“
(Šindelářová, Škodová, 2013, str. 81).

PŘÍKLADY Z ČJ JAKO L2

Kluk díva na televizi. (7 let)

Chlapec díva na televizi. (9 let)

Chlapec podiva na televizi. (11 let)

Kluk se kouká televizoru. (10 let)

Holčička se čtuje knihu. (10 let)

Panenka se leží od televizeri. (10 let)

Kluka se sedí stůlu. (10 let)

Hračka se lezi kobercu. (10 let)

Kočka se spi. (10 let)

...holka se díva knihu... (9 let)

...kluk sedí na stul...(9 let)

Holka čti. (13 let)

Kočka spat. (13 let)

Kluk televizoru kouka. (13 let)

Máme paninka. Máme žaba.

Máme racek. Máme žydle. (13 let)

Maminka tatinka grilovali. (14 let, 6. třída)

Ehlich, Bredel, Reich (2008) rámec pro osvojování
němčiny jako L1 a L2 + rámec pro osvojování
turečtiny, ruštiny jako domácích jazyků v Německu

Čechová, Zimová (2004/2005, 2006)

- „Jako zvlášť zajímavá se jeví skutečnost, jako by žáci cizinci do jisté míry procházeli vývojem připomínajícím zrychlený ontogenetický vývoj řeči menších českých dětí.”
- „Školy se nezávisle na sobě shodly, že je třeba zhruba dvouletého pobytu v českém prostředí, aby děti komunikovaly vcelku bez potíží.”

